

УДК 378.147.091.3-057.87/-054.6 :001.891.3
DOI 10.32999/ksu2413-1865/2021-95-7

ПРОБЛЕМНО-ОРІЄНТОВАНИЙ НАПРЯМ ТЕОРЕТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Слущкий Ярослав Сергійович,
кандидат педагогічних наук,
викладач циклової комісії гуманітарних дисциплін
Донбаський державний коледж технологій та управління,
докторант
Донбаський державний педагогічний університет
yaruslav.slutskiy.mail@gmail.com
orcid.org/0000-0002-5328-7274

Стаття присвячена теоретичному дослідженню наукових висновків вітчизняних і зарубіжних учених щодо процесу соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів і проблемних аспектів, пов'язаних із перебуванням у незнайомому соціокультурному середовищі, що виділено як **мета** нашої роботи. Для досягнення поставленої мети нами були використані загальнотеоретичні **методи**, серед яких слід назвати класифікацію (дає змогу провести систематизацію наукових праць та висновків учених задля окреслення вибраного напрямку власного дослідження – проблемно-орієнтованого), аналіз (сприяв вивченню наукових висновків), синтез (був спрямований на об'єднання проаналізованих елементів для окреслення власних висновків).

Результати. У статті проаналізовано результати наукових пошуків учених, що об'єднані єдиною тематикою, сформульованою як проблемно-орієнтований напрям. Виділено ключове значення культурного шоку як основного негативного елементу адаптаційного процесу, що впливає на академічну й соціальну діяльність іноземного студента через проблеми психологічного характеру. Позначено напрями, які є найбільш схильними до негативного впливу адаптаційних проблем, а саме поведінковий, когнітивний і соціальний. Підкреслено роль лінгвістичної підготовки в рамках процесу соціально-педагогічного супроводу, який повинен проводитися одночасно з ознайомленням із соціокультурними нормами країни перебування, що дасть змогу сформулювати і навчитися практично застосовувати лінгвокультурні шаблони під час вибудовування контакту з представником іншого соціуму. Актуалізовано роль мотивування іноземного студента під час вжиття адаптаційних заходів. Розглянуто роль етнічних організацій та груп, у яких може брати участь іноземний студент за умови короткочасності цієї взаємодії; інакше така діяльність може мати негативні наслідки для процесу соціалізації особистості.

Висновки. Підсумком проведеної аналітичної роботи є теоретичні результати, що повинні застосовуватися в практично спрямованій діяльності, а саме під час створення перспективних індивідуальних програм підготовки іноземного студента; розроблення комплексів вправ і допоміжних матеріалів.

Автор розглядає перспективу подальших досліджень у вивченні робіт учених в інших напрямках соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів і питань проблемного характеру (психологічних, соціальних), що супроводжують адаптаційний процес.

Ключові слова: *аналітичні та корекційні заходи, структурованість, адаптація, консультант, академічна й соціальна діяльність, міжособистісна взаємодія, мотивація.*

PROBLEM-ORIENTED DIRECTION OF THEORETICAL RESEARCH OF FOREIGN STUDENTS' SOCIAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT

Slutskiy Yaroslav Serhiiiovych,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Lecturer at the Cycle Commission of Humanitarian Disciplines
Donbas State College of Technology and Management,
Doctoral Candidate
Donbas State Pedagogical University
yaruslav.slutskiy.mail@gmail.com
orcid.org/0000-0002-5328-7274

The article is devoted to the theoretical study of the scientific conclusions of domestic and foreign scientists concerning the process of foreign students' social and pedagogical support and problematic aspects associated with staying in unfamiliar socio-cultural environment, which is highlighted as **aim** of our work. For achieving

this aim, we used the general theoretical **methods**, including: classification (allowed to systematize a scientific works and conclusions of researches to outline the chosen direction of own research – the problem-oriented), analysis (contributed to the study of scientific conclusions), synthesis (was directed on the analyzed elements' association for identifying our own conclusions).

Results. In the article the results of scientific searches of scientists, which are united by a common subject, which is formulated as a problem-oriented direction was analyzed. The key meaning of cultural shock as the main negative element of the adaptation process, which affects the academic and social activities of a foreign student through psychological problems was highlighted. The directions that are the most susceptible to the negative influence of adaptation problems, namely behavioral, cognitive and social, are indicated. It is emphasized the role of linguistic training in the framework of the process of socio-pedagogical support, which should be carried out simultaneously with familiarization with the sociocultural norms of the host country, which will allow to form and learn how to practically apply a linguistic and cultural templates when building a contact with a representative of other society. The role of foreign student motivating during adaptation activities has been updated. It was considered the role of ethnic organizations and groups in which a foreign student can take part, provided that this interaction is short-term; otherwise, such kind of activity may have negative consequences for the process of socialization of the individual.

Conclusions. The result of the analytical work is the theoretical results, which should subsequently be applied in practically directed activities when creating a promising, individual training programs for a foreign student; developing complexes of exercises, auxiliary materials and so on.

The author considers the prospect of further researches in the study of the works of scientists in other areas of foreign students' social and pedagogical support and questions of problematic nature (psychological, social) that accompany the adaptation process.

Key words: *analytical and corrective measures, structuring, adaptation, consultant, academic and social activities, interpersonal interaction, motivation.*

Вступ

Глобалізаційні процеси, що відбуваються в сучасному світі, впливають на більшість сфер діяльності людини. Вплив глобальних змін простежується, зокрема, в освітній сфері. Ці зміни характеризуються збільшенням кількості програм з міжнародного співробітництва між закладами вищої освіти, що може бути представлено проведенням наукових і дослідницьких заходів теоретичного та практичного характеру, а також студентськими обмінами. Однак слід розуміти, що студент (який після прибуття до країни навчання стає іноземним студентом), опинившись в умовах нового соціокультурного середовища, повинен бути відповідно підготовленим до виконання діяльності в академічній та соціальній сферах, а це ставить питання щодо вжиття певних заходів, що стають можливими під час використання конкретних адаптаційних компонентів (освітньо-культурних, психологічних та лінгвістичних), що формують систему соціально-педагогічного супроводу іноземного студента.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми

Ефективний процес адаптаційної підготовки іноземного студента може відбуватися під час практичного використання всіх необхідних елементів, та дають змогу оживити аналітичних та корекційних заходів. Однак слід враховувати, що практична діяльність підготовчого характеру повинна базуватись на принципах і положеннях, розроблених на основі теоретичного вивчення цієї проблеми, що

вимагає розгляду робіт дослідників, спрямованих на вивчення різних аспектів безпосередньо адаптаційних заходів, а також питань, пов'язаних із соціально-педагогічним супроводом іноземного студента й таких, що мають вплив на цей процес. Таким чином, вивчення наукових робіт дасть змогу окреслити межі діяльності для практики підготовки іноземних студентів і впроваджувати свою діяльність на теоретичній основі вже в рамках досвіду підготовки іноземних студентів в закладах вищої освіти України, а також проводити вивчення зарубіжного досвіду соціально-педагогічного супроводу, посиляючись на ті чи ті наукові висновки.

Однак необхідно зазначити, що аналіз теоретичних джерел вимагає певної послідовності та структурованості, як і будь-яка аналітична робота, тому вважаємо за необхідне розподіляти праці дослідників за напрямками, кожен із яких повинен складатися з наукових результатів, що належать до конкретних питань адаптаційного процесу або аспектів, що мають безпосередній вплив (позитивний чи негативний) на цей процес.

Відповідно до обґрунтування проблеми можемо сформулювати мету статті, якою є аналіз зарубіжних та вітчизняних досліджень, що стосуються проблем, пов'язаних із процесом соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів.

2. Методологія та методи

Для проведення дослідження нами були використані загальнотеоретичні методи. У зв'язку з тим, що метою статті є вжиття

дослідницьких заходів за певними теоретичними межами, нами був застосований метод класифікації, який дав змогу систематизувати результати наукових розвідок дослідників та виокремити їх у напрям, що був визначений як проблемно-орієнтований. Також активно застосовувався метод аналізу й синтезу, що дав змогу детально розглядати результати теоретичних досліджень для виявлення позитивних та негативних аспектів, а згодом виконувати об'єднання досліджених наукових результатів для можливості формулювання власних висновків.

3. Результати та дискусії

Для нашого дослідження ми визначаємо праці із загальних проблем соціально-педагогічного супроводу, що окреслюємо як проблемно-орієнтований напрям. У цьому питанні важливими є результати дослідження К. Каваучі, в яких розглядалась проблема занепокоєння, актуальна для тих, хто навчається за кордоном. Висновок дослідження полягав у тому, що скорочення почуття занепокоєння є одним із ключових показників успіху. Так, результати продемонстрували, що у 80% японських студентів проявилися чинники адаптації до англійської мови протягом двох тижнів, тому дослідник доходить висновку, що подібні позитивні процеси відбуваються не через поліпшення знання англійської мови, а у зв'язку зі зменшенням почуття занепокоєння (Kawaguchi, 2006).

З огляду на те, що іноземні студенти повинні долати численні проблеми під час навчання за кордоном, адаптація до нового середовища є складним процесом, тому основними проблемами пристосування до нового середовища є культурний шок, дискримінація, расизм, мовні труднощі, тривога, депресія (Cupsa, 2018; Faleel et al., 2012; Shuhui, Natoya, 2020; Ward et al., 2020; Zhao et al., 2008).

Згідно з висновками Е. Парк, у іноземних студентів проблеми можуть виникати в трьох таких напрямках:

- поведінковий (характеризується вірогідною зміною поведінки особистості у зв'язку із зіткненням з новими культурними особливостями та впливом певних проблем, що можуть виникати під час міжособистісної взаємодії з представниками країни навчання);
- когнітивний (у зв'язку з тим, що в іноземного студента виникають труднощі з розумінням особливостей нових культурних норм, які також можуть стати причиною культурного шоку);
- соціальний (характеризується наявністю проблемних ситуацій під час соціаль-

ної взаємодії з представниками країни навчання).

Незважаючи на те, що адаптація студентів у соціокультурному аспекті не є складним процесом, консультанти від навчального закладу або центрів з психологічної підтримки повинні проводити регулярне спостереження за іноземними студентами як соціального, так і академічного характеру (Park, 2016: 899).

Варто зазначити, що іноземні студенти є цінністю для освітньої системи, тому що забезпечують розвиток різноманітності в університетському середовищі. Однак не всі студенти можуть пройти успішний процес адаптації до нової культури та мови. Дослідження вчених (Bastien et al., 2018; Heng, 2017; Kashima, Loh, 2006; Poyrazli, Grahame, 2007; Poyrazli, Isaiah, 2018; Ren et al., 2007; Wadsworth et al., 2008; Wang, Mallinckrodt, 2006; Yu, Downing, 2012) демонструють, що іноземні студенти стикаються з істотними проблемами в процесі академічної адаптації під час проведення навчання в іншій країні.

Якщо розглядати лінгвістичну адаптацію, необхідно відзначити важливість розвитку навичок в усіх напрямках цієї категорії, що включає письмову діяльність, читання, говоріння та аудіювання, тобто варто зважати на нероздільність читання та письмової діяльності в академічному напрямі (Spack, 1997). Інші вчені (Cheng, Fox, 2008) досліджували способи успішного залучення іноземних студентів до академічного середовища та вплив навичок навчання й спілкування як складових частин процесу акультурації.

На перший погляд, взаємозв'язок між навчанням і спілкуванням не простежується, однак за більш детального розгляду навчання (академічного або соціального характеру) не можна визначати в ролі ефективного без проведення комунікаційного контакту. Отже, можемо погодитися з твердженнями Л. Ченг та Дж. Фокс про те, що навчання та спілкування є складовими частинами акультурації. Дж. Кім проаналізував власне процес адаптації та розділив його на такі чотири основні етапи (Kim, 2012):

- культурна зустріч (“a cultural encounter”) (етап передбачає першу зустріч іноземного студента з представником іншої культури, що включає ймовірність прояву культурного шоку, формування первинних здібностей до взаємодії з представником іншої країни, допущення певних помилок тощо);
- досвід перешкод (“an experience of obstacles”) (характеризується наявністю

труднощів міжособистісної та міжкультурної взаємодії, що негативно впливають на діяльність іноземного студента в новій країні; такі перешкоди можуть бути ліквідовані або мінімізовані шляхом застосування необхідних для тієї чи іншої ситуації навичок (компетенцій), однак вони можуть бути сформовані вже під час проходження адаптаційного процесу, тоді як перешкоди виникають на початку міжособистісного контакту; таким чином, важливо є передавати адаптаційна робота з іноземним студентом (до того, як він розпочне взаємодію з новою культурою), що дасть змогу сформувати первинні навички міжкультурної взаємодії);

– генерація відповідей (“response generation”) (етап характеризується здатністю особистості генерувати відповіді під час проведення міжособистісної комунікації незалежно від складності ситуації, в якій перебувають співрозмовники, тобто іноземний студент повинен володіти вмінням генерувати відповіді за наявності кризових ситуацій, виникнення яких може зрости у зв’язку з проявами культурного шоку);

– етап подолання (“the overcoming phase”) (передбачає виконання іноземним студентом необхідних умов для формування умінь і навичок, які будуть сприяти подоланню всіх негативних та проблемних ситуацій під час міжособистісної взаємодії, отже, підвищенню якості академічної та соціальної діяльності).

Т. Кемпбел (Campbell, 2015) вважає, що для ефективної адаптації необхідна наявність бажання іноземного студента брати участь у громадських заходах, що надаються навчальним закладом, взаємодіяти з інструкторами та консультантами тощо.

У дослідженнях (Mitchell et al., 2007) також розглядалися причини, за якими іноземні студенти зверталися за допомогою. Так, занепокоєння і депресія були виділені як основні проблеми. Крім того, вчені дійшли важливого висновку, що порівняно з американськими іноземні студенти менш схильні до пошуку допомоги в некризовий період і більш часто звертаються до консультативного центру, коли кризові явища виявляються значною мірою, порушуючи можливість проведення ефективної академічної та соціальної діяльності. Таким чином, автори дослідження дійшли висновку, що іноземні студенти «частіше звертаються по допомогу, коли вони відчувають неможливість подальшої діяльності у зв’язку з кризою, тобто коли порушення процесу діяльності особистості стають значними» (Mitchell et al., 2007: 127). Необхідно відзначити, що цей висновок має негативне

значення, тому що під час звернення до психологів або консультантів, коли кризові явища мають уже яскраво виражений характер, результативність роботи з подолання кризи матиме вже тривалий часовий відрізок, а також більш низьку результативність, ніж у разі раннього звернення. Причини таких дій іноземних студентів, що призводять до збільшення психологічної кризи, можуть розташовуватися в культурних особливостях тих країн, звідки вони прибули, де відвідування психолога або звернення по допомогу за наявності психологічних проблем може не тільки не практикуватися на соціальному рівні, але й мати ознаки засудження, тому одним із завдань адаптаційного процесу є, зокрема, підготовка студента до можливих проявів психологічних проблем і необхідності їх подолання на ранніх стадіях.

Інтерес представляють також наукові праці, спрямовані на визначення проблем, із якими стикаються іноземні студенти (Parr et al., 1991). Результати досліджень продемонстрували наявність стурбованості студентів у питаннях освіти, стурбованість про членів сім’ї, які залишилися в країні, звідки студент прибув, а також наявність культурних відмінностей, що постійно впливають на особистість. Всі ці проблеми приводять до самоізоляції студента і, зрештою, виникнення відчуття самотності. Цей прояв уже має кризовий характер, тому студенту потрібна допомога або консультанта, або психолога. На думку дослідників (Bradley et al., 1995; Mori, 2000), кількість іноземних студентів, які звертаються по допомогу до консультативних центрів з психологічної підтримки, є недостатньою. За їхніми даними, близько 1,5–2% від загальної кількості іноземних студентів кампусу відвідують консультативний центр. У зв’язку з цим дослідження інших учених (Aubrey, 1991; Bender et al., 2019; Biserova, Shagivaleeva, 2019; Bulgan, Ziftzi, 2017; Can et al., 2021; Zhen et al., 2017) були присвячені вивченню дій іноземних студентів, які мають психологічні проблеми, проте не звертаються за кваліфікованою підтримкою. Так, загалом, студенти вважають за краще пошук допомоги у викладачів або друзів.

Таким чином, звернення за психологічною допомогою до осіб, які не мають відповідної кваліфікації і не володіють необхідними методиками подолання докризових або кризових станів, не матиме позитивного результату і може тільки посилити проблеми. Розглядалися також (Hyun et al., 2007) психологічні симптоми, серед яких слід назвати безнадійність, емоційне виснаження, депресію, відчуття пригнічено-

сті, як причини, що роблять визначальний вплив на психологічне здоров'я представників інших держав.

Іноземні студенти безпосередньо відчують вплив проблемних ситуацій під час перебування в країні навчання. Основний комплекс труднощів виникає у двох напрямках, а саме фізіологічному (що обумовлений адаптацією особистості до нових для себе кліматичних умов тощо) та соціально-психологічному. У межах нашого дослідження інтерес представляє саме другий напрям, який характеризується адаптацією студента до нових норм поведінки та культурних традицій, а також академічної діяльності, яка є одним із найбільш складних елементів адаптаційного процесу.

За твердженням багатьох учених (Барко, 1998; Бойко, 1999; Зданевич, 2005), пов'язано це з тим, що навчальна діяльність передбачає наявність достатнього рівня володіння мовою приймаючої країни, що може не бути рідною для студента. Знання мови необхідно перш за все для розвитку в особистості тих компетенцій, які будуть необхідні в подальшій професійній діяльності, тому важливо враховувати, що знання іноземної мови може перебувати на рівні, якого достатньо для проведення звичайного комунікаційного процесу, проте недостатньо для виконання завдань, передбачуваних академічною діяльністю. Таким чином, основною метою закладу вищої освіти (на початковому етапі адаптації іноземного студента) є надання всебічної допомоги студентам в отриманні необхідних знань та формуванні навичок для участі в академічній діяльності, що вимагає не тільки лінгвістичної підготовки, але й такої, яка має культурологічний характер, не забуваючи про можливі прояви культурного шоку, подолання якого вже потребуватиме підтримки психологічного плану. Отже, доходимо висновку, що ефективна взаємодія такої різноспрямованої діяльності можлива лише в разі створення спеціалізованого консультативного центру на базі навчального закладу.

Розглянемо також висновки іншого дослідника (Рибаченко, 2001), який розглядав проблему підготовки іноземних студентів у закладах вищої освіти України та виокремив як позитивні, так і негативні елементи такої підготовки, а також провів експериментальне дослідження, яке за допомогою інтерв'ювання іноземних студентів дало змогу виявити етапи, що негативно впливають на них під час перебування в приймаючій країні. До таких етапів можна віднести прибуття іноземного студента до країни з іншою культурною складовою

частиною; початок академічної діяльності після проходження первинної адаптаційної підготовки; проведення так званої реадптації, яка необхідна після повернення студента до рідної культури.

Негативний вплив тривалого перебування в національних спільнотах для соціально-педагогічного супроводу розглядав Л. Антлером (Antler, 1970), який дійшов висновку, що іноземні студенти, які найбільшу кількість часу витрачали на спілкування зі співвітчизниками, мали меншу кількість навичок для взаємодії з представниками іншої культури, а також відчували певні труднощі в межах підготовчої адаптаційної програми. З іншого боку, вчений з'ясував, що особистості, які більше контактували з населенням країни перебування, були більш соціально активними і впевненими у власних здібностях до виконання міжкультурної діяльності.

Іншим аспектам приділяли увагу В. Дмитрієв та В. Казміренко (Дмитрієв, 2002; Казміренко, 2004), які вказували на наявність відмінних рис між іноземними та українськими студентами (тобто розглядалась проблема міжнаціональної взаємодії). Необхідно зазначити, що перш за все такі відмінності полягають у тому, що українському студенту необхідно встановити міжкультурний зв'язок з іноземним студентом, якому потрібне вжиття комплексу заходів адаптаційного характеру. Таким чином, автори доходять висновку, що для розуміння відмінностей між іноземними та українськими студентами необхідно враховувати особливості культурного та національного аспектів. Узагальнюючи думки вчених, доходимо до можливості виділення етапів адаптації іноземних студентів, які відбуваються в новому середовищі соціокультурного та академічного аспектів. Такими етапами є встановлення міжособистісних зв'язків з іншими студентами – учасниками полікультурного суспільства; вміння керувати своєю поведінкою (цей етап характеризується тим, що під час проведення адаптаційного процесу іноземний студент стикається з новими поведінковими принципами, властивими культурі приймаючої країни, однак важливо, щоб іноземний студент все ж таки використав у міжособистісній взаємодії певні елементи своєї етнічної поведінки; головне, щоб вони не були подразником для представників культури країни навчання, тому вміння управляти своєю поведінкою, використовувати свої етнічні особливості разом з особливостями іншої культури, є важливою складовою частиною ефективної адаптації); розвиток мовних навичок, що сприятимуть форму-

ванню здатності подолання лінгвістичного бар'єру.

На основі вищезазначеного резюме, що етнічна ідентичність характеризується наявністю мислення, сприйняття й поведінки особистості, які є похідними тієї чи іншої етнічної групи. Так, дослідники (Phinney et al., 1997) визначили поняття етнічної ідентичності як основи особистісної самоідентифікації з питання приналежності до групи зі спільними інтересами. Відповідно, це поняття може бути використане для опису студентів, із якими стикається іноземний студент під час адаптаційного процесу, та виступати в ролі соціально-психологічного аспекту, тому етнічна ідентичність іноземних студентів, що має зв'язок з адаптаційним процесом, може підвищити або знизити рівень свого впливу в ході академічної та соціальної діяльності в іншій культурі. Регулярний взаємозв'язок із новою культурою дає можливість зрозуміти відмінності між своєю культурою та культурою приймаючої країни.

Таким чином, клуби або студентські союзи для іноземних студентів є основою для визначення особистостей з ідентичною культурною спрямованістю. Однак в ході тривалої взаємодії з новою культурою студент може змінити свої уявлення про свою культуру та культуру приймаючої країни. Відповідно, можуть бути піддані змінам поведінкові шаблони. Таким чином, за твердженням науковців (Operario, Fiske, 2001; Ward, Kennedy, 1994; Worrell, 2007), етнічна ідентичність може мати позитивний вплив на міжкультурну адаптацію, тому що її трансформація під час тривалого контакту з іншою культурою створює передумови для більш активного адаптаційного процесу.

Однак однією з основних проблем, з якими стикаються адаптаційні центри, є регулярне розуміння іноземними студентами того, що в новій культурі вони, на думку вчених (Hendricks, Skinner, 1977), є сторонніми, що проявляється в наявності лінгвістичних бар'єрів, відсутності правового статусу, відсутності належного контакту з приймаючим суспільством, а також інших факторах, що демонструють їх відокремленість від суспільства. Такий акцент, що характеризується регулярним розумінням того, що особистість проживає в країні тимчасово та не є її постійним мешканцем, може підштовхнути студентів до більш тісної співпраці з національними спільнотами. Зрештою, створюється концепція «нас та їх», тоді як за ефективно проведеної адаптації студенти отримують впевненість у концепції «ми».

Висновки

Отже, аналіз теоретичних досліджень дає змогу вживати комплексних модернізаційних заходів у практичній роботі з адаптації іноземних студентів. У статті нами було виділено проблемно-орієнтований напрям робіт учених, аналіз яких дав змогу сформулювати такі висновки:

1) важливим елементом ефективності адаптаційного процесу є подолання негативних наслідків культурного шоку, який створює певні проблеми психологічного характеру;

2) внутрішньо особистісні проблеми іноземних студентів можуть проявлятися в трьох напрямках, а саме поведінковому, когнітивному та соціальному, що демонструє необхідність практичної уваги до цих напрямів в адаптаційний період;

3) підготовка іноземного студента повинна бути спрямована, крім іншого, на подолання культурних бар'єрів та розвиток лінгвістичних навичок, що дасть змогу застосовувати лінгвокультурні шаблони в ході міжособистісної взаємодії;

4) необхідною умовою ефективності адаптаційного процесу виступає правильна стратегія мотивування іноземного студента до навчання й взаємодії з консультантами;

5) участь іноземного студента в етнічних організаціях може певною мірою спростити акультураційний процес, проте тривале відокремлення від соціуму приймаючої країни може мати негативні наслідки для адаптації до академічної та соціальної діяльності.

Таким чином, означені висновки, що можна зробити з огляду на аналіз теоретичних робіт учених (об'єднаних у проблемно-орієнтованому напрямі), повинні бути імплементовані в практичний адаптаційний процес, що складається не тільки з підготовки іноземного студента, але й з розроблення адаптаційних матеріалів, програм, стратегій тощо.

Подальше вивчення цього питання може стосуватися розподілу теоретичних досліджень за іншими напрямками, що дасть змогу сформулювати висновки задля вдосконалення практичних елементів процесу соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барко В.І. Психологічна діагностика. *Практична психологія та соціальна робота*. 1998. № 9. С. 27–30.
2. Бойко І.І. Психологічна адаптація підлітка до нових умов навчання. *Психологія*. 1999. Вип. 2. С. 92–96.
3. Дмитриев В.Ю. Опыт социально-психологического скрининга факторов адаптивной активности

студентов педагогического ВНЗ. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету: Психологічні науки*. 2002. С. 25–37.

4. Зданевич Л.В. Як живеться студентів? *Гуманітарні науки*. 2005. № 2. С. 174–179.

5. Казміренко В.П. Програма дослідження психо-соціальних чинників адаптації молоді людини до навчання у ВНЗ та майбутньої професії. *Практична психологія та соціальна робота*. 2004. № 6. С. 76–78.

6. Рибаченко Л.І. Підготовка іноземних студентів у навчальних закладах України (1946–2000 рр.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01. Луганськ, 2001. 20 с.

7. Antler L. Correlates of home and host country acquaintanceship among foreign medical residents in the United States. *Journal of Social Psychology*. 1970. № 80. P. 49–57.

8. Aubrey R. International students on campus: A challenge for counselors, medical providers, and clinicians. *Smith College Students in Social Work*. 1991. № 62. P. 20–33.

9. Bastien G., Seifen-Adkins T., Johnson L. Striving for Success: Academic Adjustment of International Students in the U.S. *Journal of International Students*. 2018. № 8 (2). P. 1198–1219.

10. Bender M., Osch Y., Slegers W. Social Support Benefits Psychological Adjustment of International Students: Evidence from a Meta-Analysis. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 2019. № 50 (7). P. 827–847.

11. Biserova G., Shagivaleeva G. Socio-Psychological Adaptation of International Students to Learning and Professional Activities. *Space and Culture*. 2019. № 6:5. P. 99–114.

12. Bradley L., Parr G., Lan W., Bingi R. Counseling expectations of international students. *International Journal for the Advancement of Counseling*. 1995. № 18. P. 21–31.

13. Bulgan G., Çiftçi A. Psychological Adaptation, Marital Satisfaction, and Academic Self-Efficacy of International Students. *Journal of International Students*. 2017. № 7 (3). P. 687–702.

14. Campbell T.A. A phenomenological study on international doctoral students' acculturation experiences at a U.S. university. *Journal of International Students*. 2015. № 5 (3). P. 285–299.

15. Can A., Poyrazli S., Pillay Y. Eleven Types of Adjustment Problems and Psychological Well-being among International Students. *Eurasian Journal of Educational Research*. 2021. № 91. P. 1–20.

16. Cheng L., Fox J. Towards a better understanding of academic acculturation: Second language students in Canadian Universities. *Canadian Modern Language Review*. 2008. № 65 (2). P. 307–333.

17. Cupsa I. Culture Shock and Identity. *Transactional Analysis Journal*. 2018. № 48 (2). P. 181–191.

18. Faleel S.F., Tam C.L., Lee T.H., Har W.M. Stress, perceived social support, coping capability and depression: A study of local and foreign students in the Malaysian context. *International Journal of Social and Human Sciences*. 2012. № 61. P. 75–81.

19. Hendricks G.L., Skinner K.A. Adaptive social patterns of foreign students. *Journal of College Student Personnel*. 1977. № 18. P. 124–127.

20. Heng T. Voices of Chinese international students in USA colleges: 'I want to tell them that...'. *Studies in Higher Education*. 2017. № 42 (5). P. 833–850.

21. Hyun J., Quinn B., Madon T., Lustig S. Mental health need, awareness, and use of counseling services among international graduate students. *Journal of American College Health*. 2007. № 56. P. 109–118.

22. Kashima E., Loh E. International students' acculturation: Effects of international, conational, and local ties and need for closure. *International Journal of Intercultural Relations*. 2006. № 30. P. 471–485.

23. Kawaguchi K. Daigakusei no i bunka tekiō to shinri-teki fuan no henka ni kansuru kenkyū (Study on the cross-cultural adaptation and change in the psychological anxiety of college students). *Aomori University of Health and Welfare Journal*. 2006. № 7 (1). P. 37–43.

24. Kim J. The birth of academic subalterns: How do foreign students embody the global hegemony of American universities? *Journal of Studies in International Education*. 2012. № 16 (5). P. 455–476.

25. Mitchell S.L., Greenwood A.K., Guglielmi M.C. Utilization of counseling services: Comparing international and U.S. college students. *Journal of College Counseling*. 2007. № 10. P. 117–129.

26. Mori S. Addressing the mental health concerns of international students. *Journal of Counseling and Development*. 2000. № 78. P. 137–144.

27. Operario D., Fiske S. Ethnic identity moderates perceptions of prejudice: Judgments of personal versus group discrimination and subtle versus blatant bias. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 2001. № 27. P. 550–561.

28. Park E. Issues of International Students' Academic Adaptation in the ESL Writing Class: A Mixed-Methods Study. *Journal of International Students*. 2016. № 6 (4). P. 887–904.

29. Parr G., Bradley L., Bingi R. Director's perceptions of the concerns and feelings of international students. *College Student Journal*. 1991. № 25. P. 370–376.

30. Phinney J.S., Cantu C.L., Kurtz D.A. Ethnic and American identity as predictors of self-esteem among African American, Latino, and White Adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*. 1997. № 26 (2). P. 165–185.

31. Poyrazli S., Grahame K. Barriers to adjustment: Needs of international students within a semi-urban campus community. *Journal of Instructional Psychology*. 2007. № 34 (1). P. 28–45.

32. Poyrazli S., Isaiah J. International students' journeys from academic probation to academic success. *International Perspectives in Psychology: Research, Practice, Consultation*. 2018. № 7 (2). P. 62–75.

33. Ren J., Bryan K., Min Y., Wei Y. Language preparation and the first year experience: What administrators and policy makers should know. *Florida Journal of Educational Administration & Policy*. 2007. № 1 (1). P. 11–24.

34. Shuhui F., Natoya H. Integrated Developmental Model and Culture Shock: An Integrative Model for Supervising International Counseling Students. *Journal of Asia Pacific Counseling*. 2020. № 10 (2). P. 51–68.

35. Spack R. The acquisition of academic literacy in a second language: A longitudinal case study. *Written Communication*. 1997. № 14 (1). P. 3–62.

36. Wadsworth B.C., Hecht M.L., Jung E. The role of identity gaps, discrimination, and acculturation in

international students' educational satisfaction in American classrooms. *Communication Education*. 2008. № 57 (1). P. 64–87.

37. Wang C., Mallinckrodt B. Acculturation, attachment, and psychosocial adjustment of Chinese/Taiwanese international students. *Journal of Counseling Psychology*. 2006. № 53 (4). P. 422–433.

38. Ward C., Bochner S., Furnham A. *The Psychology of Culture Shock*. London : Routledge, 2020. 384 p.

39. Ward C., Kennedy A. Acculturation strategies, psychological adjustment, and sociocultural competence during cross-cultural transitions. *International Journal of Intercultural Relations*. 1994. № 18. P. 329–343.

40. Worrell F.C. Ethnic identity, academic achievement, and global self-concept in four groups of academically talented adolescents. *Gifted Child Quarterly*. 2007. № 51 (1). P. 23–38.

41. Yu B., Downing K. Determinants of international students' adaptation: examining effects of integrative motivation, instrumental motivation and second language proficiency. *Educational Studies*. 2012. № 38 (4). P. 457–471.

42. Zhao Y., Jindal-Snape D., Topping K., Todman J. Theoretical models of culture shock and adaptation in international students in higher education. *Studies in Higher Education*. 2008. № 33 (1). P. 63–75.

43. Zhen L., Heath M., Jackson A., Allen G. Acculturation experiences of Chinese international students who attend American universities. *Professional Psychology: Research and Practice*. 2017. № 48 (1). P. 11–21.

REFERENCES

1. Barko, V.I. (1998). Psykholohichna diahnozyka [Psychological diagnosis]. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota – Practical psychology and social work*, 62, 27–30 [in Ukrainian].

2. Boiko, I.I. (1999). Psykholohichna adaptatsiia pidlitka do novykh umov navchannia [Psychological adaptation of a teenager to new learning conditions]. *Psykholohiia – Psychology*, 2, 92–96 [in Ukrainian].

3. Dmitriev, V.Ju. (2002). Opyt social'no-psihologicheskogo skringiva faktorov adaptivnoy aktivnosti studentov pedagogicheskogo VNZ [The experience of socio-psychological screening of factors of HEI students' adaptive activity]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu: Psykholohichni nauky – Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University*, 25–37 [in Russian].

4. Zdanevych, L.V. (2005). Yak zhyvetsia studentovi? [How student lives?]. *Humanitarni nauky – Humanitarian sciences*, 2, 174–179 [in Ukrainian].

5. Kazmirenko, V.P. (2004). Prohrama doslidzhennia psykhosotsialnykh chynnykiv adaptatsii molodoi liudyny do navchannia u VNZ ta maibutnoi profesii [The program of psychosocial factors' research of young person adaptation to study in HEI and the future profession]. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota – Practical psychology and social work*, 6, 76–78 [in Ukrainian].

6. Rybachenko, L.I. (2001). *Pidhotovka inozemnykh studentiv u navchalnykh zakladakh Ukrainy (1946–2000 rr.): [Foreign students' training in educational institutions of Ukraine (1946–2000)]* : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.01. Luhansk, 2001. 20 s. [in Ukrainian].

7. Antler, L. (1970). Correlates of home and host country acquaintanceship among foreign medical residents

in the United States. *Journal of Social Psychology*, 80, 49–57 [in English].

8. Aubrey, R. (1991). International students on campus: A challenge for counselors, medical providers, and clinicians. *Smith College Students in Social Work*, 62, 20–33 [in English].

9. Bastien, G., Seifen-Adkins, T., Johnson, L. (2018). Striving for Success: Academic Adjustment of International Students in the U.S. *Journal of International Students*, 8 (2), 1198–1219 [in English].

10. Bender, M., Osch, Y., Slegers, W. (2019). Social Support Benefits Psychological Adjustment of International Students: Evidence from a Meta-Analysis. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 50 (7), 827–847 [in English].

11. Biserova, G., Shagivaleeva, G. (2019). Socio-Psychological Adaptation of International Students to Learning and Professional Activities. *Space and Culture*, 6:5, 99–114 [in English].

12. Bradley, L., Parr, G., Lan, W., Bingi, R. (1995). Counseling expectations of international students. *International Journal for the Advancement of Counseling*, 18, 21–31 [in English].

13. Bulgan, G., Çiftçi, A. (2017). Psychological Adaptation, Marital Satisfaction, and Academic Self-Efficacy of International Students. *Journal of International Students*, 7 (3), 687–702 [in English].

14. Campbell, T.A. (2015). A phenomenological study on international doctoral students' acculturation experiences at a U.S. university. *Journal of International Students*, 5 (3), 285–299 [in English].

15. Can, A., Poyrazli, S., Pillay, Y. (2021). Eleven Types of Adjustment Problems and Psychological Well-being among International Students. *Eurasian Journal of Educational Research*, 91, 1–20 [in English].

16. Cheng, L., Fox, J. (2008). Towards a better understanding of academic acculturation: Second language students in Canadian Universities. *Canadian Modern Language Review*, 65 (2), 307–333 [in English].

17. Cupsa, I. (2018). Culture Shock and Identity. *Transactional Analysis Journal*, 48 (2), 181–191 [in English].

18. Faleel, S.F., Tam, C.L., Lee, T.H., Har, W.M. (2012). Stress, perceived social support, coping capability and depression: A study of local and foreign students in the Malaysian context. *International Journal of Social and Human Sciences*, 61, 75–81 [in English].

19. Hendricks, G.L., Skinner, K.A. (1977). Adaptive social patterns of foreign students. *Journal of College Student Personnel*, 18, 124–127 [in English].

20. Heng, T. (2017). Voices of Chinese international students in USA colleges: 'I want to tell them that...'. *Studies in Higher Education*, 42 (5), 833–850 [in English].

21. Hyun, J., Quinn, B., Madon, T., Lustig, S. (2007). Mental health need, awareness, and use of counseling services among international graduate students. *Journal of American College Health*, 56, 109–118 [in English].

22. Kashima, E., Loh, E. (2006). International students' acculturation: Effects of international, conational, and local ties and need for closure. *International Journal of Intercultural Relations*, 30, 471–485 [in English].

23. Kawaguchi, K. (2006). Daigakusei no i bunka tekiō to shinri-teki fuan no henka ni kansuru kenkyū (Study on the cross-cultural adaptation and change in the psychological anxiety of college students). *Aomori University of Health and Welfare Journal*, 7 (1), 37–43 [in English].

24. Kim, J. (2012). The birth of academic subalterns: How do foreign students embody the global hegemony of American universities? *Journal of Studies in International Education*, 16 (5), 455–476 [in English].
25. Mitchell, S.L., Greenwood, A.K., Guglielmi, M.C. (2007). Utilization of counseling services: Comparing international and U.S. college students. *Journal of College Counseling*, 10, 117–129 [in English].
26. Mori, S. (2000). Addressing the mental health concerns of international students. *Journal of Counseling and Development*, 78, 137–144 [in English].
27. Operario, D., Fiske, S. (2001). Ethnic identity moderates perceptions of prejudice: Judgments of personal versus group discrimination and subtle versus blatant bias. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 550–561 [in English].
28. Park, E. (2016). Issues of International Students' Academic Adaptation in the ESL Writing Class: A Mixed-Methods Study. *Journal of International Students*, 6 (4), 887–904 [in English].
29. Parr, G., Bradley, L., Bingi, R. (1991). Director's perceptions of the concerns and feelings of international students. *College Student Journal*, 25, 370–376 [in English].
30. Phinney, J.S., Cantu, C.L., Kurtz, D.A. (1997). Ethnic and American identity as predictors of self-esteem among African American, Latino, and White Adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 26 (2), 165–185 [in English].
31. Poyrazli, S., Grahame, K. (2007). Barriers to adjustment: Needs of international students within a semi-urban campus community. *Journal of Instructional Psychology*, 34 (1), 28–45 [in English].
32. Poyrazli, S., Isaiyah, J. (2018). International students' journeys from academic probation to academic success. *International Perspectives in Psychology: Research, Practice, Consultation*, 7 (2), 62–75 [in English].
33. Ren, J., Bryan, K., Min, Y., Wei, Y. (2007). Language preparation and the first year experience: What administrators and policy makers should know. *Florida Journal of Educational Administration & Policy*, 1 (1), 11–24 [in English].
34. Shuhui, F., Natoya, H. (2020). Integrated Developmental Model and Culture Shock: An Integrative Model for Supervising International Counseling Students. *Journal of Asia Pacific Counseling*, 10 (2), 51–68 [in English].
35. Spack, R. (1997). The acquisition of academic literacy in a second language: A longitudinal case study. *Written Communication*, 14 (1), 3–62 [in English].
36. Wadsworth, B.C., Hecht, M.L., Jung, E. (2008). The role of identity gaps, discrimination, and acculturation in international students' educational satisfaction in American classrooms. *Communication Education*, 57 (1), 64–87 [in English].
37. Wang, C., Mallinckrodt, B. (2006). Acculturation, attachment, and psychosocial adjustment of Chinese/Taiwanese international students. *Journal of Counseling Psychology*, 53 (4), 422–433 [in English].
38. Ward, C., Bochner, S., Furnham, A. (2020). *The Psychology of Culture Shock*. London: Routledge [in English].
39. Ward, C., Kennedy, A. (1994). Acculturation strategies, psychological adjustment, and sociocultural competence during cross-cultural transitions. *International Journal of Intercultural Relations*, 18, 329–343 [in English].
40. Worrell, F.C. (2007). Ethnic identity, academic achievement, and global self-concept in four groups of academically talented adolescents. *Gifted Child Quarterly*, 51 (1), 23–38 [in English].
41. Yu, B., Downing, K. (2012). Determinants of international students' adaptation: examining effects of integrative motivation, instrumental motivation and second language proficiency. *Educational Studies*, 38 (4), 457–471 [in English].
42. Zhao, Y., Jindal-Snape, D., Topping, K., Todman, J. (2008). Theoretical models of culture shock and adaptation in international students in higher education. *Studies in Higher Education*, 33 (1), 63–75 [in English].
43. Zhen, L., Heath, M., Jackson, A., Allen, G. (2017). Acculturation experiences of Chinese international students who attend American universities. *Professional Psychology: Research and Practice*, 48 (1), 11–21 [in English].

Стаття надійшла до редакції 28.04.2021.
The article was received 28 April 2021.